

D' hon huñvreou paer,
A zo trech d' an bed.

Tir na n-og

~ Douar an Yaouanpiz ~

TIR NA N-OG

≡ KELAOUENN DAOUVIZIEK ≡

KOUMANANT BLOAZ : 250 *lur*

Rennerion : Per Denez, R. Huon

Kas an arc'hant da : R. HUON, Roud ar Roc'h
C. C. 68408 Rennes LANNION

NIV. 3

GENVER-C'HWEVRER 1947

TIR NA N-OG

(TIR NA N-OG -- KENED)

Niv. 3 — Rummad nevez
TREDE BLOAVEZH

SERR-NOZ

*Heol ! livet ac'h eus e roz va fark
a oa louet embert,
hag al labouradeg vitan en draonienn
a-dreñk ar puplù bras
a zo mouk he soennoù glas brennait.
Sioul an dud, al loened, pep tra.
Taret ar vorc'h al a skeoc'h a-lap,
war an degenenn, 'tal al lemm,
hag an tohenn vras war veeenn c'hlas-du
an oabl
a sonj, didu, preder moan du-se
e-lichen ti an hini he deus roet din
he c'halon.*

RONAN HUON - 1944.

Ur porzh-mor : Treboul

gant Herle BLOMARC'H

N'eus nemet ar pont bras da dreuziñ evit mont eus Douarnenez da Dreboul hag emeur dija en ur bed all. Gwir eo n'eus ket bet a bont atav. Savet eo bet war e bileroù postek hag uhel da vare n'eo bet graet al li-nenn hent-houarn a gas war-du Kemper. Kemeret e veze arsoek ar vag er Porzh-Ru evit tremen ar ganoel en tu all betek an Treizh pe neuze e oa ret mont da c'hoari an dro dre Bouldahud hag ober evelse ouzhpenn ul lev vale.

Treboul, evel m'ema hiziv, n'eo ket ur gêriadenn gozh. Epad pell anzer n'eo bet nemet un drev stag ouzh parrez Poullan, ul lev hanter alese. Bez' e oa d'ar mare-se un toullad tiez izel bodet war an duheenn en-dro da chapel Sant Yann hag annezet gant pesketarion. Chomet eo anvet al lec'h-se Treboul gozh. Met er c'hantved diwezhañ, pa grogas Douarnenez da gemer perzh ez vras er pesketaerezh, da sevel he « friturioù » niverus hag eus ur vorc'hadennig druilh da vezañ ur gêr vras ha buhezek, Treboul a ziblasas d'he zro, en em ledas hag a ziskennas a ziwar he zuheenn betek ar pleg-mor a zo a-dal d'ar Porzh-Ru, er mervent d'an enezenn Duistan. Sevel a reas an tiez, stank

ha stank, hep urzh, hag hiziv daoust ma vez lakaeet anvioù d'ar straedoù (anvioù gwall divalav a dra sur, straed Verdun ! straed ar Marichal Foch !) n'int e gwirionez nemet gwenodenoù kammigellek krap-digrap, n'hell ket zoken tremen drezo pevar den gant ur serch. Un dra gaer eo marteze d'ar vezvierion evit harpañ eus ur voger d'eben hag o mirout da vuzuliañ re an hent, met ne gred ket din e parte re alies lagad an heol e-barzh an darn vuiañ eus kement lojeiz ; an dra-mañ a zo un afer all. O vezañ deut Treboul ker bras en un taol, e savas da Drebouliz ar c'haoc'h en o zouli ha ne fellas ket dezho ken bezañ gouarnet gant un dornad kouerion lor a bell vro. Goulenn a rejont distag diouzh ar barrez-vamm n'o doa ket nemeur a zarempred ganti. Ha pegwir edo bremañ kalz re zister chapel Sant Yann evit an dud a oa eno, savet e voe lodoec'h hu lodoec'h d'an nod un Iliz nevez evit bezañ Iliz parrez.

Ar pezh a ro da Dreboul he doare dezhi hec'h unan eo he martoloded. Setu aze ur gériadenn poblet gant ouzhpenn 5.000 den n'eus enni nemet pesketaerion koulz lavarout, dishañvel kreenn diouzh re Zouarnenez — da vihanañ ar re deut war an oad. Ober a reont peurvuiañ ar peskerezh bihan gant al linenn, ar rouedoù-trammaill, ar paniri. Labourat a reont ivez un tam-mig douar evit eostin legumajoù a bep seurt (lodennet eo evelse park ar menhir e n'ouzon pet tamm bis-koazh) hag o gweler o tougen bezhin da deliat o far-kig e-barzh kravazoù toull graet ar strad anezho gant gwial krommet evel foñs ur baner-vec'h ; hag e giz se, pegwir n'o deus na karr na marc'h, brasoc'h eo un

tamm mat ar samm a c'hellont dougen en un dro. Abeg an dra-se eo moarvat n'eo ket kozh-kozh ar vicher martolod en o zouez. N'eus ket gwall bell emichañs e oa c'hoazh o zadoù o tiwall ar saout war ar maez. En ur zont e kêr, n'eo ket bet gwelc'het mat awalc'h o botoù ganto hag eo chomet un disterañ ar c'haoc'h saout steg anezho. Evit lavarout mat, n'int ket c'hoazh re zivrazet.

Ha neuze, Douarneneziz, martoloded a ouenn, aotronez ar mor don, penaos n'o defe ket graet kalzig fae ha kalzig goap war Drebouliz, un tammig gros d'omeno, koulz en o jestroù hag en o safar ? Hag' abalamour e oa ur soner e Treboul, Joz e anv, e oa bet savet dre c'hodiserezh ur ganaouenn a groge gant ar gerioù :

E Treboul 'ma Joz ar Pifr...

Met an Treboulad ne gompren ket re vat ar farse-rezh ha ne gar ket re bezañ jahinet. Prim eo evel ar C'haper ha prest da c'hoari gant ar gountell hag ar voutailh. (Konnz a ran amañ eus un amzer tremenet n'eus ket re bell holl). Nag a bennoù diswriet, nag a frioù tognnet war an tamm pont brs-se en abeg da Joz ar Pifr ! ha d'ar mere'hed ! Rak Trebouliz n'o defe karret kemer maouez e Douarnenez, birviken Douarnenezad ebet na vefe aet da gere'hat ur wreg da Dre-boul : an dismeगाñs ru a vefe kouezhet war e benn. Keroulz e oa dezhañ diouzhtu mort davit ur Vigou-denn pe ur Gapenn.

Kemmet eo an traoù un disterañ. Paotred Treboul,

war roudoù Douarneneziz, a zo deut d'o zro foeterion-mor. Bez' e vezont ivez gant ar grillhed e Maoretania hag en Antheit. Ar re yaouank ne deont ket mui da zastum bezhin en aod na da welc'hiñ o daouarn en dour-hañvoez — ha dreist-holl ar merc'hed yaouank a zo merc'hed fard, ken dibikous ha merc'hed Douarnenez, gant un disterañ muioe'h a orged, ar pezh a blij, ret eo eñ anzav, d'ar baotred. Evel alouberezed taolet o dezont o selloù divergont war Douarneneziz, ha ma ne da ket c'hoazh kalz merc'hed eus Douarnenez da Dreboul, stank eo deut koulskoude an dimezioù da vezañ etre an div gêr.

Ouzhpenn da garantez ar bed e vag Trebouliz div garantez all. Uhan da Sant Yann, patron kozh an drev, a vez lidet e bardon d'ar 24 a Vezheven. Kroget e vez en dere'hent gant ur mel tantad war leurenn ar chapel. An deiz memes a zo gouel-berzh. Kanet e vez an oferenn bred er chapel gozh, e keit m'ema dispaket o stalioù gant an dermajied adalek ar Groaz betek an Traezh-Gwenn. Ar garantez all a ya da Sant Per a sav e feunteun war hent Seide, en tu all d'an Traezh-Gwenn, dindan an anv a Sant Per baour. Araok ar peskerezh ez a ar merc'hed da c'houlenn digantañ reiñ d'o gwazed pesked leizh o roudoù ha n'en deus nemet meuleudi p'eo bet mat ar bloaz. Alas ! p'en deus graet skouarn vouzar d'o fedennoù, ar paourkaezh Sant Per a bak e draoù hag a vez lakaet da vouzhañ en ur dreñ dezhañ e zremm war an tu-enep.

Estreget d'ar vartoloded ez eus tud all e Treboul. Nebent e gwirionez : micherourion, darbarerion nevez deut diouzh ar C'hab tostañ hag o chom peur-

vuliañ en diavaez eus kêr, etrezeg Toull ar Vilvig pe Roz a Go. Daoust ma n'int ket diavaezidi, n'o deus perzh ebet e buhez ar gêriadenn. Met ur rummad all a zegouezh en hañv evel sardon, a zo bet savet evitañ ostalerioù ha kenkizoù tro-dro d'an Traezh-Gwenn. N'eo na muioe'h na nebeutoe'h nemet an estren a zifeson ar vro gant e spered, gant e yezh. Gwelloc'h kalz kaout an diouer anezho evit ar mare ha ra chomo Treboul gant Trebouliz.

AL LOAR O SEVEL

gant Lady GREGORY

troet diwar ar saozneg gant Ronan HUON

TUD AR C'HOARI :

AL LETANANT.

AR POLISER KENTAN.

AN EIL POLISER.

UN DEN PILHAOUER.

LEC'H : *Ur c'hae en ur porzh-mor. Postoù ha c'hadennoù hag ur pezh kased. Tri foliser a zeu tre. Al loar o sklaerian.*

(*Al letanant a zo koshoc'h eget ar re all a dreizh davet an tu dehou hag a sell ouzh traoñ an divi. Ar re all a laka war an douar ur podad peg hag a zispleg ur bakadenn skrivelloù.*)

EIL POLISER.— Me 'gred e vefe ul lec'h brav amañ da begañ ur skritell ? (*o tiskouez ar c'hased.*)

KENTAN POLISER.— Gwelloc'h goulema digantañ (*o c'hopad etrezek al letanant*) : Ul lec'h brav 'vefe amañ da begañ ur skritell ? (*Respont ebet.*)

EIL POLISER.— Un embann a lakaimp amañ war ar c'hased ? (*Respont ebet.*)

AL LETANANT.— Ur skaliere a zo amañ da ziskenn betek an dour. Ret 'vo ober evezh ouzh al lec'h-mañ. Ma tiskennfe amañ e c'hellfe e vignoned dont davetañ gant ur vag.

EIL POLISER.— Ar c'hased e vefe ul lec'h brav da begañ ur skritell ?

AL LETANANT.— Ya a-walc'h. Gallout a rit pegañ unan

AL LETANANT.— (*o lenn*) : Elev du - daoulagad du - hep barv - pemp troatad ha pemp meudad e vent - diaes e vo e anavezout diwar gement-se. Un druez eo n'eo ket degouezhet din e welout araoz m'eo skarzhet eus ar prizon. Un den souezhus a lavarer, eñ an himi en dije ijinet an holl droioù evit ar vandenn. N'eus ket un den all en Iwerzhon en defe diflipet eus ar prizon eveltañ. Rankout a ra kaout mignoned e-touez ar gwardoù.

EIL POLISER.— Dek mil lur a zo nebeut a dra d'ar gouarnamant da ginnig evitañ. Gallout a rit krediñ n'eus forzh piv eus ar polis a dapo krog ennañ en devo galoñsoù.

AL LETANANT.— Me a eveshajo amañ va-unan. Ne vefen ket souezhet tamm ebet e teufe war an tu-mañ. A-ruz e c'hellfe dont dre aze (*o tiskouez koster ar c'hae*) hag e c'hellfe e vignoned bezañ ouzh e c'hortoz aze (*o tiskouez ar skaliere*) hag ur wech ma vo aet kuit hon devo nebeut a chañs da gavout anezhañ.

KENTAN POLISER.— Ha ma tapomp anezhañ, n'eus nemet mallozh evidomp a-berzh ar bobl, ha marteze a-berzh hon tud.

AL LETANANT.— Feiz 'vat, hol labour hon eus d'ober er polis. Ha n'eo ket bet fiziet an holl vro warnomp da virout al lezenn hag an urzh ? Ar re a zo dindan eo a vije war-benn hag ar re a zo war-benn a vije dindan panevedomp. Ma, hastit buan ! E kalz a lec'hioù all hoc'h eus skritelloù da begañ c'hoazh, ha distroit amañ goude davedon ; gallout a rit kemer al letern. Na vezit ket re bell. E unan 'n em gav an den amañ gant netra 'met al loar.

EL POLISER.— Un druez eo n'hellomp ket chom ga-neoc'h. Dleet e oa bet d'ar gouarnamant degas muioc'h a bolis e kêr, pa oa hennezh er prizon ha koulz ar varn c'hoazh war ar marc'had. Ma, chañs vat deoc'h !
(*Mont a ra er-maez*).

AL LETANANT (*O tont hag o vont div pe deir gwech hag o sellout ouzh ar skritell*). Dek mil lur ha gallon-soù, sur, Gallout a reer prenañ kalz traoù gant dek mil lur. Un druez a vefe na gouezhfent ket etre daouarn un den bennak a feson.

(*Un den truilheke a zeu dre an tu kleiz hag a glask tremen o 'n em silañ. Al letanant a dro en un taol*).

AL LETANANT.— Pelec'h emaoe'h o vont ?

AN DEN.— Me 'zo ur paour kaezh kaner. Aotroù. Soñjal a raen gwerzhañ unan bennak eus ar re mañ (*diskouez a ra ur pakad kannaouennou*) d'ar vartoloded.

(*Derc'hel a ra da vont*).

AL LETANANT.— Gortozit ! N'am eus ket laret deoc'h chom aze ? N'eo ket dre aze !

AN DEN.— O ma, ma ! N'eo ket brav bezañ paour.

An holl dud a zo a-enep d'ar paour.

AL LETANANT.— Piv oc'h c'hwï ?

AN DEN.— C'hwï a vefe ken desket ha me ma larten deoc'h. Met ne ran ket forzh. Jimmy Walsh eo va anv, ur c'haner-sonioù.

AL LETANANT.— Jimmy Walsh ? N'anavezan ket an anv-se.

AN DEN.— A ! koulskoude, anavezet mat eo en Ennis. N'oc'h bet biskoazh en Ennis, Letanant ?

AL LETANANT.— Da betra oc'h deut amañ ?

AN DEN.— A ! Feiz, sur mat evit ar varn eo ez on deut, o soñjal am bije gallet ober ur gweneg bennak amañ hag a-hont. En hevelep tren gant ar varnerien ez on deut.

AL LETANANT.— Ac'hanta, mar doc'h deut betek amañ e c'hellit mont pelloc'h c'hoazh, rak mont a reot ac'han.

AN DEN.— Hag a rin, hag a rin. Ez an da vont elec'h n'edon o vont !

(*Mont a ra etrezek an derv*).

AL LETANANT.— Deus en dro ac'halese ; n'eus aotreet da zen diskenn dre aze fenozh.

AN DEN.— Ne rin nemet azezañ war grec'h an diri ken am bo gwelet hag-eñ e preno ur martolod bennak ur ganaouenn diganin evit kaout gwerzh va c'hoan. Diwezhat e vezont o tistreñ d'al lestr. Ales em eus o gwelet e Gorkig, ret o c'harrigellat betek ar c'hae.

AL LETANANT.— Kae araoù ! a laran dit ! Ne fell ket din e vefe den o troiata war dro ar c'hae fenozh.

AN DEN.— Ma, mont a rin. N'eo ket brav bezañ paour. Marteze c'hwï a garfe kaout unan, letanant. Se-

tu amañ ur folleñn vat (*astenn a ra unan*) « Laouen gant e gorn » 'dalv ket kalz a dra, « Ar serjant polis hag ar c'havr » houmañ ne blifse ket deoc'h. « Yannig he c'halon » ur ganaouenn vrav eo.

AL LETANANT.— Kae arak !

AN DEN.— Gortozit ma klevot anezhi (*kemmañ a ra*)
Merc'h ur c'houer pivoidik e oa, o chom e-tal kêr Ross,
Al lez a rue d'ur soudard Skos, anvet Yann he c'halon.
Ar vamm a lavaras d'he merc'h, met dont a rin sot
Ma timezit gant ar soudard e vantell skosat. [mailh

AL LETANANT.— Paouez gant an trouz-se !

(*An den a zastum e ganaouennoù hag a rue e dreid etrezek an diri*).

AL LETANANT.— Da belec'h ez ez ?

AN DEN.— Laret hoc'h eus din mont 'raok, neuze emañ o vont.

AL LETANANT.— 'rit ket ho kenaoueg ! N'am eus ket laret deoc'h mont war an tu-se, laret 'm eus deoc'h distreiñ e kêr.

AN DEN.— Hañ ? Distreiñ e kêr, a hivirit ?

AL LETANANT (*o kregiñ en e skoaz a vount anezhañ dirazañ*). Aze ! ez an da ziskouez an hent deoc'h. Skarzhit ac'han. Da betra ar foeltr e chomit amañ ?

AN DEN (*Goude bezañ sellet ouzh ar skrivell e tis-kouez anezhi*). Me gav din ec'h ouzon o c'hortoz petra emaeoc'h, letanant.

AL LETANANT.— Petra 'ra se deoc'h ?

AN DEN.— Me a anavez ervat an den a c'hortozit - me a anavez anezhañ ervat - kenavo...
(*Mont a ra*).

AL LETANANT.— C'hwï a anavez anezhañ ? Deuit endro amañ. Peseurt den eo ?

AN DEN.— Dont en-dro a fell deoc'h, letanant ? C'hoant hoc'h eus e vefen lazhet ?

AL LETANANT.— Perek e larit se ?

AN DEN.— N'eus forzh. Ez an da vont kuit. N'am bije ket c'hoant bezañ en ho loeroù ha pa vefe ar goprdek gwech kement-all ! (*Mont a ra kuit dre an tu kleiz*) ha pa vefe dek gwech kement-all !

AL LETANANT (*o redek war e lerc'h*) Distro amañ 'ta. Distro ! (*Sac'hañ a ra anezhañ*). Peseurt den eo ? Pelec'h hoc'h eus e welet.

AN DEN.— E welet am eus elec'h ma oan va-unan e kontelezh Clare. Me 'lar deoc'h ne vijec'h ket 'n ho plend ma vije dirazoc'h. Spontet e vefec'h o vezañ en hevelep lec'h gantañ. N'eus ket ur benveg lazhañ na ouezfe an tu anezhañ hag evit ar pezh a sell an nerzh ez eo e izili ken kalet hag ar plankenn-se (*stekin a ra ouzh ar c'hased*).

AL LETANANT.— Ken fall-se eo ?

AN DEN.— Hag ez eo. Ur paour kaezh den a oa e kichen du-mañ, ul letanant eus Bali-Vihan. Gant ur pikol maen eo e reas e jeu dezhañ.

AL LETANANT.— N'am eus biskoazh klevet se.

AN DEN.— Ha ne reot ket, letanant. Kement tra a c'hoarvez ne vez ket laketaet war ar c'helaouennoù. Ha bez e oa ur poliser en e zillhad pemdez ivez. Se 'oa goude ma voe graet an taol war gazarn ar boliserien e Kilmallok : al loar o sklaeriañ... dres evel amañ... e kichen an dour... Ne voe gouezet netra asur.

AL LETANANT.— C'hwi 'Iar traou ! Spontus eo bezañ er gontelezh-se !

AN DEN.— Ya sur, evel-se 'mañ ! Aze 'c'hellfec'h bezañ, o sellout war an tu-se, o soñjal e welout o tont dre an tu-se eus ar c'hae (*diskouez a ra*) hag e c'hellfe dont dre ar c'hostez-mañ (*o tiskouez*), hag e vefe warnoc'h arrok ma ouezfec'h pelec'h e vefec'h.

AL LETANANT.— Ur bagad a-bezh a boliserien a zlejed bezañ lakaet amañ evit herzel un den evel hennezh.

AN DEN.— Met, ma fell deoc'h e chomfen ganeoc'h, e c'hellfen sellout war an tu-mañ. Gallout a rafen azezañ en c'hoazez amañ war ar c'hased.

AL LETANANT.— Hag e anavezit anezhañ ervat, e gwirionez.

AN DEN.— E anaout a rafen war-hed ur c'hard lev ac'han, letanant.

AL LETANANT.— Met ne fellfe ket deoc'h rannañ ar gopr' ?

AN DEN.— N'eo ket mat d'ur paour kaezh den evel-don o reddek en hentoù hag o kanañ er foarioù e vefe kaset ar vrud en defe kemeret ur gopr. Met n'hoc'h eus ket ezhomn ac'hanon, ha sуроc'h e vin e kêr.

AL LETANANT.— O, gallout a rit chom.

AN DEN (*o sevel war ar c'hased*).— Eus ar c'hentañ, letanant. Souezhet on, letanant, n'oc'h ket skuizh o vont hag o tont evel ma rit.

AL LETANANT.— Mar don skuizh ez on boazet da vezañ.

AN DEN.— Gallout a rafec'h kaout labour tenn c'hoazh fenozh. Diskuizhit pa c'hellit. Amañ ez eus

plas kement a garer war ar c'hased, ha pa vezet uhel e weler pelloc'h.

AL LETANANT.— Marteze (*sevel a ra en e gichen, war ar c'hased, o sellout war an tu kleiz. Ennaint en o c'hoazez kein-ouzh-kein, o sellout pehini de du*). Va lakaet hoc'h eus un tammig diaes gant ar pezh hoc'h eus lavaret.

AN DEN.— Roit din un tamm tan, letanant. (*Rein a ra tan hag an den a dan e gorn*). Fellout a ra deoc'h ober ur sachadenn. Se a lakaio peoc'h en ho spered. Gortozit bremañ ma roin tan deoc'h, met n'hoc'h eus ket ezhomn da drein. Na zistroit ket ho taoulagad diwar ar c'hae en anv Doue !

AL LETANANT.— N'ho pezit ket a aon, 'rin ket. (*Emaouñ a ra e gorn. Butuñ a reont o-daou*). E gwirionez n'eo ket brav bezañ er polis, er-maez diouzh an noz, hag ha anaoudegezh ebet evit kement-se, evit an holl zañjer emamp ennañ. Hag a-berzh ar bobl n'hon eus ket kalz a dra paneret ar mallozhioù, n'hon eus ket da zibab met sentin ouzh an urzhioù ha kammed ne vez goulnemet pa vez kaset un den en dañjer hag-eñ en deus gwreg ha bugale.

AN DEN (*o kanañ*).— « Evel ma valeen dre ar runioù 'vit gwelout ar c'hreec'hiennoù hag ar parkadoù melchon,

« E chomis e in sav ur pennad e-lec'h ma vous-c'hoarzh ar glasvez da sellout ouzh ar reier hag ar gwazhioù,

« War ur plac'h kaer e parvas va sell en un drao-nienn strujus.

« Hag e kane he c'hanaouenn diwar-benn an droug graet d'an hini gozh.

AL LETANANT.— Serr da c'henou ! N'eo ket ur son da ganañ en amzerioù-mañ.

AN DEN.— A ! Letanant, ne ganen nemet evit reiñ nerzh d'am c'halon. Mont a ra va c'halon da fall pa sonjan en den se. Soñjal ez omp amañ azezet hon-daou hag emañ eñ marteze o pignat a-hed ar c'hae.

AL LETANANT.— Eveshaat a rit mat ?

AN DEN.— Hag a ran ! hag evit gopr ebet c'hoazh. Ha n'on ket un den sot ? Met pa welan un den trubuilhet n'on ket evit chom hep dont de sikour. Petra 'zo ? Un dra bennak en deus stoket ouzhin (*Hag e skrab e gostez*).

AL LETANANT (*o skeiñ dousik war e skoad*).— Ho kopr ho po er baradoz !

AN DEN.— Gouzout a ran, letanant, met bezañ bev a zo un dra gaer.

AL LETANANT.— Ma, gallout a rit kanañ ma ro se deoc'h muioc'h a galon.

AN DEN.— (*o kanañ*) :

« He fenn 'oa noazh, he daouarn hag he zreid a oa hualet gant chadennoù houarn.

« He c'hanaouenn soñjus hag he garn klemmus a sav en avel foll an noz,

« Hag ar ganaouenn a game war un ton melkonius, me eo an Hini Gozh.

« He muzelloù ken flour a bokas dezho roueed.

AL LETANANT.— N'eo ket se : « Ar sae roueed a oa ganti a oa tarchet gant gwad », evelse eo. An dra-se ho poa tremenet.

AN DEN.— Ar gwir a zo ganeoc'h, letanant, evelse eo; tremenet am boa se (*adlaerout a ra al linenn*). Met soñjal en un den eveldoc'h hag a oar ur ganaouenn evel honnezh !

AL LETANANT.— Kalz a draoù a c'hell un den gouzout hep m'en defe c'hoant.

AN DEN.— Ya... Daoust hag-eñ, letanant, pa oac'h yaouank ne vezec'h ket a-wechoù azezet war ur voger, 'vel m'emaoc'h azezet bremañ war ar c'hased-mañ, hag ar gremarded all en ho kichen ha c'hwï o kanañ « An hini Gozh » ?

AL LETANANT.— Ya, gwechall.

AN DEN.— Hag ar « Shan Bhean Bhocht » ?

AL LETANANT.— Ya, ya.

AN DEN.— Hag ar « Green of the Cape ».

AL LETANANT.— Hounnezh 'oa unan anezho.

AN DEN.— Ha marteze an den emaooc'h o klask fe-nozh a veze azezet war ar voger, pa oac'h yaouank, hag e veze o kanañ an hevelep sonioù... ar bed a zo iskis.

AL LETANANT.— Peoc'h ! M'eus aon e welan un dra bennak o tont.. N'eo nemet ur c'hi.

AN DEN.— Ha n'eo ket iskis ar bed ?... Marteze eo unan eus ar baotred a vezec'h o kanañ ganto d'ar c'houlz-se emaooc'h o vont da bakat hiziv pe war-c'hoazh ha da gas d'ar varn.

AL LETANANT.— A feiz ya, se 'zo gwir !

AN DEN.— Ha marteze un nozvezh bennak goude m'ho poa kanet, m'o dije diskuliet deoc'h ar re yaouank all o doa divizet tra pe dra da zieubiñ ar Vro,

e vijec'h bet marteze aet ganto... ha marteze eo war ho lerc'h c'hwil e vije klask bremañ.

AL LETANANT.— Piv a oar... marteze e vijen aet avat ! Leun a foug e oan di'ar c'houlz-se.

AN DEN.— Ur bed iskris eo, letanant, ha nebeut a dra a oar ur yamm pa wel he bugel war e grabanoù war leur an ti, eus ar pezh a c'hell degouezhout gantañ araok m'en devo echu e vuhez, nag eus ar pezh a zeuio da vezañ a-benn ar fin.

AL LETANANT.— Ur soñj iskris eo hennezh, ha gwir a-walc'h. Gortoz ma rin va soñj war gement-se. Panevet ez on un den a skiant, panevet va gwreg ha va bugale, ha panevet ez on aet er polis d'ar c'houlz ma 'z oan aet, eo me marteze a vije tec'het eus ar prizon hag a vefe o kuzhat en deñvalijenn, ha marteze eo an hini a zo o kuzhat en deñvalijenn hag a zo tec'het eus an toull a vefe azezet amañ em lec'h war ar c'hased... ha marteze eo me a vije klask 'n em laerezh digantañ, hag e c'hellfe bezañ eñ a vije a-du gant al lezenn ha me a-enep dezhi, ha me a vefe o klask lakaat un tenn en e benn, pe o tapout ur pezh maen avel hoc'h eus graet, en doa graet... nann, am eus graet... pa... oh ! *(digor frank e saoulagad. Ur pennad goude)*. Petra 'zo aze ? *(Kregiñ a ra e brec'h an den)*.

AN DEN *(o lammat diwar ar c'hased hag o selou, o sellout en dour)* : N'eo netra, letanant.

AL LETANANT.— Me grede e oa marteze ur vag, ar soñj am boa e oa marteze mignoned dezhañ o tont war-dro ar c'hae gant ur vag.

AN DEN.— Letanant, moarvat e oac'h a du gant ar bobl ha n'eo ket a-du gant al lezenn pa oac'h yaouank.

AL LETANANT.— Ma, ma oan sot neuze, bremañ eo tremenet din.

AN DEN.— Marteze, letanant, e tremen deoc'h dre ho penn a-wechoù, daoust d'ho kouriz ha d'ho porpant, e vije bet kenkoulz deoc'h mont da heul an Hini Gozh.

AL LETANANT.— Ne sell ket ouzhoc'h ar pezh a dre-men dre va fenn-me.

AN DEN.— Marteze, letanant, e vlot a du gant ar vro un dro bennak c'hoazh.

AL LETANANT *(o tiskenn diwar ar c'hased)*.— Roit peoc'h din gant se. Me am eus va labour d'ober hag e ouzon pehini. *(O sellout tro-dro)*. Ur vag e oa ; klevout a ran ar roeñvoù.

(Mont a ra betek an divi hag e sell d'an tironñ).

AN DEN *(o kamanñ)* :

« O lar din, 'ta Shawn O'Farrell,

Pelec'h e tleomp 'n em gavout

Evel gwechall e-tal ar ster

'Lec'h ma ouzomp ha me ha c'hwil ».

AL LETANANT.— Peoc'h ! peoc'h 'laram dit !

AN DEN *(o kamanñ krennvoec'h)* :

« Ur ger c'hoazh evit 'n em c'hervel,

« C'hwibanit an ton bale

« Gant ho koaf war ho skoaz

« Pa vo al loar o sevel.

AL LETANANT.— Ma ne serrit ket ho kenou e pakan ac'hanoc'h.

(Ur c'hwitelladem eus an tironñ a respont war an hevelep ton).

AL LETANANT.— Ur sin eo kement-se ! *(o nem lakaat etrezañ hag an divi)*. Na zeuot ket dre amañ...

War a-dreñv... Piv oc'h ? N'oc'h ket ur c'haner gwer-zioù.

AN DEN.—N'hoc'h eus ket ezhomm da c'houlenn piv on ; ar skritell-se a laro deoc'h (o tiskouez ar skritell).

AL LETANANT.—C'hwil eo an den emañ o klask.

AN DEN (o temañ e dog hag e faos-blev. Al letanant o c'hemer). Me eo. Dek mil lur a zo war va fenn. Ur mignon a zo en traoñ en ur vag. Anavezout a ra ul lec'h sur da gas ac'hanon.

AL LETANANT (o sellout c'hoazh ouzh an tog hag ar faos-blev). Un druet ! Un druet ! Touellet hoc'h eus ac'hanon ! Kavet hoc'h eus an tu.

AN DEN.—Me 'zo ur mignon d'an Hini Gozh. Dek mil lur a zo war va fenn.

AL LETANANT.—Un druet ! un druet !

AN DEN.—Lezel a reot ac'hanon da dremen dre gaer pe dre heg.

AL LETANANT.—Er polis emañ, n'ho lezin ket da dremen !

AN DEN.—Me 'grede e vijen deut a-benn gant va zeed (o lakat e zorn en e vruc'had). Petra 'zo aze ?

(Mouezh ar c'hentañ poliser er-maez).

Amañ eo hon eus lezet anezhañ.

AL LETANANT.—Emañ va mignoned o tont.

AN DEN.—Ne werzhot ket ac'hanon... mignon an Hini Gozh (o 'n em silañ a-drek ar c'hased).

(Mouezh an eil poliser).

Houmañ oa ar skritell diwezhañ.

AR C'HENTAN POLISER.—(P'emant o tegouezhout).

Ma tap gantañ tec'hout n'eo ket dre ma ne vo ket ana-vezet.

(Al letanant a lak an tog hag ar faos-blev adrek e gein).

AN EIL POLISER.—Unan bennak 'zo deut war an tu-mañ ?

AL LETANANT (goude ur pennad).—Den.

AN EIL POLISER.—Den ebet ?

AL LETANANT.—Den ebet.

AN EIL POLISER.—N'hon eus bet urzh ebet da zis-treñ d'ar burev ; gallout a reomp chom amañ ga-neoc'h.

AL LETANANT.—N'am eus ket ezhomm ouzhoc'h ! N'hoc'h eus netra d'ober amañ.

AN EIL POLISER.—Lavaret ho poa dimp dont en-dro da eveshaat ganeoc'h.

AL LETANANT.—Gwelloc'h eo din bezañ va-unan. Kavout a ra deoc'h e teufe dre amañ ha c'hwil o pilat ho kenou evelse. Gwelloc'h eo na vije trouz ebet war-dro.

AN EIL POLISER.—Ma, al letern a lezomp ganeoc'h da vihanañ.

(E astenn a ra dezhañ).

AL LETANANT.—N'am eus ket ezhomm anezhañ. Kasit hennezh ganeoc'h.

AN EIL POLISER.—Gallout a rafec'h kaout ezhomm anezhañ. Koumoul 'zo o tont ha teñvalijenn an noz hoc'h eus da dremen c'hoazh. Amañ war ar c'hased e lezan anezhañ.

(Mont a ra etrezek ar c'hased).

TAOLENN

<i>Barzhonegoù, Ronan Huon</i>	3, 4
<i>Ur porzh-mor : Treboul, Herle Blomarch</i>	5
<i>Al Loar o sevel, Lady Gregory,</i> <i>tr. Ronan Huon</i>	10
<i>Blad ar brezhoneg e Bro-Dreger</i>	25
<i>Notennoù ha kelec'h</i>	35

Pep guir miret strizh.

SKRILH AR BRADENN

Kan, skrillh ! d'ar va o deus lorgnet 'hed an deiz,
Kan, ha leugn an nos peoc'hus
Ha da skrij a vo sourreilet gant ar c'head
Gant ar vaz hag ar vengleuz du-hont.
Ha gant ar vojer gozh kinviel
A ziskenn da chouvañ dour ar stêr,
Hag an nos a bezh 'vo sonerezh.
Skrillh, da son melkonius a ro peoc'h d'am c'halon,
Kan d'ar stered o tispakañ
Ha d'am erinoù traezh, o botedoù askol,
D'am houll a zo aze 'richen an ti o kuzulikat,
Sil emon peoc'h da barhoù stoul
Skrillh ar bradenn e don ar samenn !

1946-1947.

AL LETANANT.— Kasit hennezh ganeoc'h pa laran deoc'h ! Ha ger ebet ken !

AN ELL POLISER.— Ma, me 'soñje e vije bet ur frealz evidoc'h. Soñjal a ran alies pa vez ganin em dorn hag e c'hellan sklaerijenniñ gantañ pep korn teñval (o *pourmen al letern*) ez eo evel ma vefen e korn an tan er gêr, hag ar skirrioù o flammañ gwech hag amzer. (*Laskaat a ra ar sklaerijenn da berrañ a-vechoù war ar c'hased, a-vechoù war al letanant*).

AL LETANANT (*fuloret*).— Kerzhit ac'han ho-taou, c'hwï hag ho leterni !

(*Mont a reont kuit. An den a zsu a zidreñv ar c'hased. Eñ hag al letanant a chom en o-sav o sellout an eil ouzh egile*).

AL LETANANT.— Petra emaoch o c'hortoz ?

AN DEN.— Va zog, evel just ha va faos-blev. Ne fell ket deoc'h e tapfen va marv gant ar riv ?

(*Al letanant a no anezho*).

AN DEN (*o vont etrezek an divi*).— Noz vat, va mi-gnon, ha bennozh Doue deoc'h. Ur servij kaer hoc'h eus rentet din en noz-mañ hag anaoudegezh am eus ouzhoc'h. Marteze e vin barrek d'ober kemendall pa savo ar re vihan hag e tiskenno ar re vras... pa gemo-ro an eil plas egile, pa vo al Loar (*heñañ a ra e zorn hag ez a kuit*) o sevel.

AL LETANANT (*o treiñ e gein d'am dud hag o lenn ar skritell*).— Dek mil lur a c'hopr ! Dek mil lur ! (o *treiñ etrezek an dud*). Ma, marteze n'on ket ken sot evel ma soñj ganin.

AR OUEL A GOUEZH.

(17 Ebrel 1946).

Stad ar brezhoneg e Bro-Dreger

Er bloaz 1928 ec'h embannas Gwariarn, en Esperranteg hag e Brezhoneg, frouezh e enklask diwar-benn stad ar yezh e Breizh-Izel. Ne oa ket gwall frealzus an daolenn a roe, rak anat e oa diwarni e oa krog ar Brezhoneg da gozhañ e-touesk ar vugale, da lavaret eo, e-touesk ar vrezhonegerien da zont. Abaoe n'eo ket aet an traoù war wellaat; pell ac'hano, hag e-pad ar brezel-mañ ha cireist-holl abaoe ar fin anezhañ, hon eus gwelet meur a dra hag a ra dimp soñjal ez eo aet war ledanaat ar tachennoù brizh ha du a verke dija e 1928 pegen don e oa krog ar Galleg er vro.

Ne gomzin er jennad-mañ nemet eus Bro-Dreger ha Bro-Ouelou : ar vro eus adalek Plouc'ha betek Plistin hag eus adalek Pempoul da Wengamp, hag eus Lannuon da Logivi-Plougraz. Ha c'hoazh, ne glaskin ket ober un daolenn bervezh eus stad ar yezh evit pep parrez, rak ne vijen ket gouest d'hen ober. Fellout a ra din hepken reiñ un toullad evezhiadennoù dre vras, neuze, un nebeudig fedoù resisoc'h a-zivout ar vuhez relijiel hag ar yezh, ha tennañ ac'hano, evit an dud a volontez vat, un tamm danvez-labour.

STAD AR YEZH DRE VRAS

Er Bro-Dreger evel e Breizh-Izel a-bezh ez eo an div-

yezhegezh, ar walemm reuziusañ-holl, hep mar ebet. Dre « zivyezhegezh » e verkan da gentañ, an anaoudegezh o deus al lodenn vrasañ eus Breizh-Izeliz eus yezh Breizh hag eus yezh ar C'hallaoued. Zoken an dud dizesk, tud n'ouzont na lenn na skrivañ dre n'int bet biskoazh er skol, tud ha n'int ket gouest da gomz galleg, a gompren galleg ewelkent, da vihanañ pa gomer eus traoù ar vuhez pemdeziek. Ur vamm a familh a anavezan mat a oa aet gant an hini yaouankañ eus he bugale da welout unan eus he faotred klañv en ospital; n'eo ket gouest da zistagañ daou c'her gallek hag e ranke he bugelig ober da jubennour etrezi hag implijidi an ospital, met kompren mat a rae avat ar c'homzoù gallek a zeue gant an implijidi, ha trawalc'h e oa d'ar jubennour bihan treiñ he c'homzoù-hi e galleg evit ma c'helljent holl en em intent.

Koulskoude ez eus kalz a dud ha n'int ket evit heuilh traoù re uhel e galleg. Un nebeut mizioù 'zo e parrez Planiel e oa bet ur Mision bras; deuet e oa daou Dad (Brezhoneger, na petra !) eus Sant Brieg. Ar sul ma tigore ar Mision avat, setu ar rener o sevel er gador da bediñ an dud da zont d'ober o mision, hag e roas e program da c'houzout... e galleg, mar plij, en doa komzet hag e lavaras kement-mañ : « Klevet em eus e plij galleg deoc'h, setu perak e vo komzet galleg ouzhoc'h e-kerzh ar mision; koulskoude ma kavit da lavarout war se, deuit d'hor c'haout ha neuze e selaoUMP hoc'h alioù ». An dud o vont er-maez eus an iliz goude an oferen-bred a oa stad emmo : « Kaer e vo an traoù, emezo, ha GAILLEG e vo ». Krog an traoù eta; met setu ur vamm a familh en deizioù war-

lerc'h o kaout an Aotrou Person war blasenn ar bourk : « Feiz, Aotrou Person, emezi, ne dalvezo ket ar boan din mont da selaou ar sarronioù; ne gomprenan seurt ebet ». Roet e voe da c'houzout d'an Tadoù, hag e rejont neuze da yezh ar vro... lodenn ar paour en o frezegennou : ur frazenn bennak e brezhoneg bep gwech ha gwech all...

Ha setu neuze traoù iskis seurt n'heller gwelet nemet e Breizh moarvat. Kalz a dud, dreist-holl e-touesk ar re yaouank, - goude ma komzont bendeiz-Doue ar yezh vroadel er gêr, - en em laka da gomz galleg p'en em gavont kenetrezo !... Aes e vefe reiñ e-leizh a skouerioù eus kement-se. Kalz a verc'hed yaouank (muioc'h eget baotred hep mar ebet) kerkent ha gwisket o dilhad da sul, a wisk ivez yezh ar sul (?) war-benn yezh ar gêr.

Emañ ar yezh eta o koll tacheñn er vuhez kevredigezhel, evit treiñ mui-ouzh-mui en ur yezh tiegezhel hepken, ha c'hoazh ne vez ket pell alies ar gerent o vougañ anezhi didruez e kalon o bugale ha war o muezelloù.

Ur merk all eus dinerzhidigezh ar brezhoneg er vuhez kevredigezhel eo ma talc'h bugale ar bourc'hioù da unyezhegañ; gwechall e vezent brezhonekaet en despet dezho gant ar vugale all. Bremañ n'eo ket gwir kement-se. Ar c'hontrol an hini a c'hoarvez : gallekaet e vez ar re-all ganto.

Divyezhegezh e spered pep hini pe dost. Met ker gwazh pe washoc'h a zo; divyezhegezh er vuhez kevredigezhel. Troet eo an holl gerioù war ar galleg. Plouc'ha, Pempoull, Landreger, Lannou, Perroz,

Gwengamp, Pontrev, ar Roc'h. Hag ar c'hêriou-se a zo hep mar ebet kreizennou-gallekaat kreñvoe'h-kreñvañ bendeiz, zoken evit ar marc'hadoù, rak evel ma lavaren bremaik ez eo divyezhek pep den ha barrek a-walc'h d'en em dennañ e galleg zoken. Daoust hag-eñ ne weler ket tud a lezenn, alvokaded, adroueed, notered, medined, h. a... ouzh en em ziazezañ er c'hêriou-se eus Breizh-Izel hep gouzout nemet « Bonjour » ha « bonsoar » e brezhoneg.

Er bourgiou e teu mui-ouzh-mui ar c'hiz da c'hallegiñ ouzh ar vugale ken ma z' eus kerent ha ne *gredont* mui komz brezhoneg ouzh o bugale... ha setu neuze traoù iskis. Bremañ e vo aesoc'h kompren ar fedoù-mañ :

FEDOU

Darvoudoù relijiel - politikel - kevredigezhel

1 añ - *Tremenadenn Itron Varia Voulogn*.— 'Vel ma ouzer ez eus bet tremenet dre Vreizh-Izel unan eus peder adskudenn Gwerchez Voulogn... N'eo ket din-me barn an darvoud-se e-keñver relijion pe politike-rezh, daoust ma oa kement-se un taol-bruderezh dispar evit ar Frañs. Gall-gar e oa an devosion d'Itron Varia Voulogn hep mar ebet; daoust hag-eñ ne oa ket bet difennet ouzh unan eus ar veleien a heulie karr ar Werc'hez Wenn en he bag, pediñ evit Breizh en en c'halvadennoù-pediñ ? Met an dra-mañ a c'hoarvezas en Eskopti Kemper ha ne dap ket va zachenn-studi hiziv pelloc'h eget Plistin ! Tavomp war se ! Ar pezh a zo sur avat eo e voe prezegennoù gallek diniver e Breizh-Izel - (va digarezit !) e Bro-Dreger ! Em par-

rez-me e oa bet bepred teir brezegenn c'hallek ouzh unan hepken e brezhoneg. Dleout a reer meuliñ Eskopti Sant Brieg evelato, rak lakaet o doa moulañ en hor yezh vroadel ar c'hantikou hag ar bedenn-emo-estañ d'ar Werc'hez. Hogen e meur a barrez endeeñ e oa bet chao ha trouz en askont da se dre mafele d'ar Bersoned kaout... galleg.

2 - *Distro ar brizonidi*. — En enor d'ar brizonidi e oa bet savet gouelioù hanter-relijiel, hanter sivil, ha pedet e veze evel just pennadurezhioù ar vro : puffed, maer, h. a. A-ziavaez d'an iliz, pep tra, se 'zo sklaer, e galleg; en iliz ivez pep tra e galleg nemet an ofereñn e latin. En ur barrez hepken - Pleuveur-Bodoù - din da c'houzout e voe prezeget e brezhoneg a-geñver an degouezh-se.

3 - *Gouelioù an dieubidigezh*. — N'em eus ket ez-homm da bouezañ war an dra-mañ, rak an holl a oar n'eus bet implijet nemet ur yezh da enoriñ an dud kouezhet dindañ holiñ paotred an Ilivet Reich pe bet merzheriet ganto. Bep tro ma voe benniget un del-wenn bennak en o enor, e voe helebeni etre an dud-iliz ha tud-ar-gouarnamant da c'houzout piv a gavje ar gerioù kaerañ a zo e geriadur « Larousse ».

En tri rumm-fedoù-se e voe graet gant ar galleg. N'eo ket diaes gouzout perak : aesoc'h e oa evit gwir ober gant ar galleg, en abeg d'ar re a oa o ren an traoù, en abeg d'an divyezhegezh (peogwir e oa Gal-laoued eno... ha Bretoned o c'houzout galleg !) ha dreist-holl, dre ma oa bet savet an holl c'houelioù-se, zoken evit Itron Varia Voulogn, - evit enoriñ Bro-C'hall hag ar re o doa labourret pe c'houzañvet eviti.

Petore yezh a zeree gwelloc'h eget yezh veur Pariz ?

Ur ger bennak e c'hellfed da lavaret amañ c'hoazh diwar-benn ar botadegoù. Anat d'an holl avat e petore yezh e vez moulet pe disklariet an disklariadurioù a-feiz gant an danvez-kannaded... Ne livrin netra, neuze...

AN ILIZ HAG AR YEZH

Ar gwellañ stumm da c'houzout dre just e petore stad kevredigezhel emañ ar Brezhoneg, eo ober un enklask war implij ar yezh en ilizoù. Evelse end-eeun e oa en em gemeret Gwalarn, en e enklask meur. Dont a reer er c'hiz-se da vezañ tost-tre d'ar wirionez, daoust ma c'heller faziañ. Anaout a ran ur barrez hag he deus kemmet peder gwech a yezh abaoe 1928... peder gwech e-keñver katekizerezh ha prezegerezh ! Galleg pep tra e 1928, brezhoneg-galleg e 1936, brezhoneg rik e 1941, galleg rik e 1943. Ha moarvat emañ o vont da gemmañ adarre 'vit an deizioù ! Evit ar prezegerezh ne rae van an dud daoust pe vrezhoneg pe c'halleg e vije, met evit ar c'hatekiz avat e kavent se gwall-heg ha kasaus, dreist-holl pa oa adlakaet an holl vugale e 1943 war ar c'hatekiz gallek, goude m'o doa bet kement a boan o teskiñ an hini brezhonek. Diwar ar skouer-se e c'heller dezvarn moarvat stad-spered ar veleien e-keñver ar brezhoneg : leziregezh, divyezhegezh, disebianted darn, hag un tamm brogarouriezh a-berzh ar re all.

Met peogwir n'eus ket gwelloc'h eget fedoù ha skouerioù, ez eomp d'ober un dansell war yezh an Iliz... hag ar veleien e Bro-Dreger. Ne verkin nemet ar pezh ez on sur dioutan :

Kanton Plouc'ha : Plouc'ha (G. g.) - Lanlev (G. g.) - Saloup (G. g.) - Pleudel (B. G. g.) - Pha (? ?).
Kanton Pempoull : Pempoull (G. g.) - Briad (G. g.) - Kervod (B. G. g.) - Kerit (G. g.) - Plaeranez (G. g.) - Logivi-Plaeranez, un barrez nevez (G. g.) - Ploueg-ar-Mor (G. b. g.) - Plounez (?.. g.) - Plourrou (G. g.) - Eviaz (B. g. b. (?))

Kanton Lanon (Lanvolon) - Lanon (G. g.) - Gwanac'h (B. g.) - Lanbeur (G. g.) - Faved (G. B. g. b.) - Tremeven (G. g.) - Tresigne (?) - Trevereg (G. g.)

Kanton Bear : Kervoc'h, Lanbaeron, Sant Laorañs, Skinviég, Tregonev, Trezelan (B. gant un tamm bian a gatekiz gallek moarvat) Bear, Pederneq (B. g.)

Kanton Landreger : Landreger (G. g.) - Perwenan (G. b. g. - Kamlez (B. g. (?)) - Koatreven (B. b. - Langoad (B. G. g. b.) - Lanvlin (B. b.) - Minic'hi-Landreger (B. b.) - Plougouskant (? ? G. g. ? ?) - Priel (B. g. b.)

Ne dalvez ket ar boan hirant an daolenn-se. Un dra avat a zo aes da eveshaat war ar gartenn-douaroniezh. Daou ganton a-bezh eus Bro-Ouelou (Pempoull ha Plouc'ha) a zo aet war ar galleg a-gremn, pe dost. Evel m'en doa eveshaet « Gwalarn » ar parrezioù a-hed ar mor a zo muioc'h gounezet eget ar parrezioù diwar ar maez. E kanton Perroz e verzer heñvel dra. Parrezioù brezhonek-rik evel Langoad a zo o treiñ war ar galleg; piv a zo kiriek da se ?... Ar skolioù kristen, ar Person, pe an eil hag egile ? Me, ne don na kure, na person, na vikel-vras, nag Eskob da varn war se.

Kiriegezh ar person e meur a barrez a zo anat d'an

holl. Setu amañ da skouer anvoù parrezioù breizhek-rik hag a zo bet fiziet etre daouarn tud ha n'int ket gouest da gomz pe da brezeg e brezhoneg. Gant se, arabat bezañ souezhet, ma weler yezh ar c'hatekiz hag ar prezezennoù o cheñch sillabennoù ha ton en un taol !

Sant Jili e kanton Pontrev, brezhonek 100% ; gourc'hennañ a ra zoken an Aotrou Person prezeg e galleg d'ar veleien diavaez. Koadou, Moustereu (izeloc'h eget Gwengamp), Sant Neganton, a zo en hevelep pleg...

Ne fell ket din tamall ar veleien-se, rak sur-mat o deus desped o vezañ n'int ket gouest d'ober o labour evel ma tlejent. Nemet hon eus gwir ni, da varn ur rumm tud hag a zo bet en o zouez ar gwellañ difennerien hag ar washañ enbourien eus ar sevenadurezh vreizhek. Marteze n'eo ket bet ar re-mañ gwashoc'h eget enbourien all hor sevenadurezh, met bet ez int ker gwazh bemdeiz.

Un dra a zo sklaer : a-ziavaez d'un nebeudig brogarourien e touez ar veleien, n'eo ar re all nemet Gallaoued o vevañ e Breizh-Izel. Kollet eo bet o spered-bro da heul ar gelenadurezh o deus bet a-hed o amzer-studi : skol o farrez, kloerdi bihan, kloerdi bras, hag a zalc'hont da zegemer dre ar c'hazekennoù, al levrioù, ar radio... ha me 'oar. Ar yezh n'eo nemet ur benveg evito, n'eus anv ganto neket eus sevenadurezh, hogen eus gwerinoniezh hepken diwar-benn Breizh. War ar poent-se n'o deus an dud-a-iliz netra da damall d'ar re all.

Degouezhout a ra din en em gaout a-wechoù gant

beleien vrogaro-ur. Unan anezho a gonte din ez eus bet e Sant Brieg gwechall ur c'helenner war ar brezhoneg hag a dremene amzer ar skol o lenn d'e ziskibien, neket Bibl ar Gonideg pe Buhez hor Salver, met pajennoù eus Anatol ar Braz ha Charlez Goig... « da reiñ dezho emezañ, ur spered breton ! » Hag e teue beleien yaouank er-maez eus ar c'hloerdi bras, goude pemp pe c'hwec'h vloaz studi, hep bezañ gouest da skrivañ ur frazennig verr hep ober pemp pe c'hwec'h fazi pe ouzhpenn. Me 'wel ar re-se oc'h aozañ o freze-gannoù. Hag ar paour-keizh kloareged ganet er c'hêrioù pe er parrezioù war ribl ar mor, penaos e c'hellfent-i en em zibrab, penaos e teufent a-benn da zeskiñ ar yezh ?

War o lerc'h ne savo nemet oberoù gallek, hag e roint an ton d'ar galleg e pep degouezh. Penaos ha perak, ya, va Doue benniget, perak e stourmfent ouzha ar galleg ?...

KLOZADUR

Ar pare d'ar c'hleñved - Un dandresañ-labour

Ne ouzon ket perak e pouezan kement-se war ar veleien, rak n'emaint ket o-unan o sikour diskar ar vro. Marteze ez eo abalamour ez int e meur a geñver dieupoc'h ha liproc'h eget ar rumadoù-remerien all : skolaerien, kelennerien, h. a. Rak ar re-mañ e wask warno ur yev n'hellont disteurel aezet diwar o chouk : yev ar gouarnanant hag ar rolloù-labour aozet a-ratozh evit mougan speredegzh ar Vretoned.

Un dra a zo avat, ur wirionez a zo hag a dle bezañ anavezet ha doujet gant pep den leal hag onest. Ar

stourm a rener e Breizh a zo ur stourm evit ar spered, ar sevenadurezh, evit personelezh an den, evit ar bed-holl. Lazhañ Breizh hag he spered a zo un torfed n'eo ket kennet a-enep d'ar Vrezhoneg o-unan evel a-enep d'ar bed. Bez he deus Breizh he maen da zegas da dempl ar Sevenadurezh, anez da se e vefemp diskiant ha dibocell o stourm evel ma reomp. Hag ar maen-se, den ebet ma tichañsfe da Vreizh mont da get, n'helle hen lakaat da gaeraat ar savadur emañ an holl vroioù o sevel : ar GENED. Setu ar wirionez da lakaat da splannaat dirak an holl ha dre holl. Ma vefe intentet evel-se c'hoarvezfe ket traoù mezhus ha dinatur evel m'em eus merket evit parrez Planiel, uheloc'h.

Diouzh an daolenn diglok-tre hon eus roet uheloc'h e c'heller danverzout emañ ar Brezhoneg etre ar vuhez hag ar marv; met diouzhtu, hag hep chom da gelask pemp troad d'ar maout, e tisklerian : bev-mat ez eo ha ma tegouezh da gement galloud a zo : skol, iliz, gwask, radio, meradurezh-vro, unmaniñ o mouezh hag o strivoù e vo e dizañjer ha diogel, hag e berr-amzer e vo advrezhonekaet ar vro a-bezh, zoken er c'hêrioù rak hep lavaret gaou emañ al lodenn vrasañ eus kêriz oc'h intent ha zoken o komz brezhoneg pa vez ezhomm !... Poent eo strivañ ha kenlabourat avat, rak mui-ouzh-mui e vo ar Brezhoneg ur yezh estren evit ar rummadoù o sevel.

NOTENNOU HA KELEIER

Tanguy MALMANCHE. — **KOU LE CORBEAU; LA MONSTRE DE LANDOUZAN; Suzanne LE PRESTRE** (Librairie Celtique, Paris). Hor skrivagner meur en deus da-stumet en ul levr teir danevell, an hini gentañ bet embannet gwechall war « Les Œuvres Libres », an div all diabar, a gav din.

Mantrus eo, a-dra sur, gwelout ur brezhoneger ken dispar o skrivañ pe gentoc'h oc'h embann skridoù gallek. Sont levrion, evelkent, a zo mat dre ma rôunt ur skendenn wirion eus Breizh, ken displeberet he dremm gant ur benn romantoù ha barzhonegoù droc'h. Al lenner gall hag a lenno **Kou Le Corbeau** pe **Notre-Dame Bigouden** a gavo sonvezh mar deo boas ouzh ar c'hartennoù-post hag ouzh sonioù Botrel. Outzhpenn-se, diaes spontus eo embann brezhoneg en deizioù-mañ. Ha ne vern peinaos, ret eo anavez ez eo mailh T. M. war ar gallek koulz ha war e yezh c'heñtidk; an troioù lavar brezhonek — lakaet a-ratozhi, anat eo — ne rôunt d'ar gallek nemet muioc'h a nerzh hag a sev hep feñkañ ur galleger a-vihanik. Hag ar brezhoneger a-dreuz d'ar gallek, a zanglek ar frazennoù brezhonek d'ar gallek a zassomas en empenn ar skrivagner. Kenz a c'heller kaout n'en deus ket T. M. adembannet a-gevret gant an danevelloù-se **La Tour de Plomb**, hag a zo trec'h dezho e'hoazh, da 'm memo. An bevedep perzhioù a gaver koulskoude enno, ha dreist-holl an doare « humour » leonek, kañvaouis ha die'hoarzh, hag un fannm lik a-wehoù - un doare feñt ha na glot nemeur gant klicheoù ar Vretoned gwelet gant skriva-gnerion Pariz.

AVEL AN TREC'H a zeu da vezañ boutrusoc'h-boutrusañ, dreist-holl en he lodenn vrezhonek. En niverennoù diwezhañ ez eus bet moullet un danevell gant Edgar A. POE (Morella) hag un all gant P. MIHALIOV (Ar jennofenn ruz) troet o-div gant Per Denez, koulz hag un niver strudiadennoù sinet An **Tremener**. Laouen omp o welout ar gelaouenn-se o tout resis

er-maez. Kourant : 135 lur ar 6 niv., 49, rue Saint-Melaine, Rennes (C. C. P. 873-09, Rennes, Jean OLLIVIER).

KANEVEDEENN, pajenn vrezhonek **VENT D'OUEST** a vez atav plijus-tre : bev, gant danvez e bep seurt, eus an deden-nusañ. Kourant : 150 lur, 6 niz. Vent d'Ouest, 10, rue des Pyramides, Paris, 1° (C. C. P. GOAZIQU, 977-31 Rennes).

AR FAIZ he deus moulet teir nivereenn (e galleg) abaoe niz Here 1946. Ur rentañ-kont eus skol-hañv Gwraien, hag ar pen-nadoù kustum da e'houlenn ar brezhoneg er skol. Un dra ne-vez : tresadurioù keltiek eus ar gwellañ seurt gant R. Y. Kres-ton. Ar Falz, A. KERAVEL, instituteur à Drinnon, Finistère. (C. C. P. 23-916 Rennes).

SKRIDOU BREIZH a voulto er bloaz-mañ tri levr a-bonez : Yezhadur Kongar, Geriadur brezhonek-gallek Roparz Hemon (adenbannadur) hag ur Geriadur nevez gallek-brezhonek gant an hevelep oberour. Pep hini eus al levrioù-se en devozo en tu-hont da 400 pajenn. Yezhadur Kongar a zo spi d'he e'haout a-raok daou viz. B. P. 45, La Baule, Loire-Inférieure.

EVIT BREZHONGERIEN BARIZ.— « Skol ar Vretoned » 11, Straed an Arzoù-kaer, PARIS (6vet) a vez dale'het bep mere'her d'an noz da : 8 eur nemet kard - 9 eur - 10 eur.

SKOL DRE LIZHER AN TRISKELL.— Ar skol mañ a zo bet savet e LA BAULIE nevez 'zo. Keleenn a ra istor Breizh, donaroniezh, lennegezh, arz, gwerinoniezh, ha brezhoneg. Ens-krivadurioù ha displegadurioù d'ar ehomlee'h mañ : Skol an Triskell, Villa « La Monette », plage Benoit, La Baule (L. I.)

« **SKRIDOU BREIZH** » a gemm da holl lenneion « **Tir Na N-og** » emsint stallet bremañ e « La Baule ». Evit pep diskle-riadenn skrivañ da « S. B. » Boest Post 45. La Baule. AN HOLL VREZHONGERION A HARPO AR RE A LABOUR EVIT EMBANN LEVRIOU BREZHONEK.

Degouezhet eo ganimp ar gelaouenn e'hallek « **FEDERATION** ». Kourant 200 lur, 9, rue Anber, PARIS (IXe). C. C. P. Paris 4147-48.

EUREP

D'al lun 17 a viz C'hwevrer eo bet dimezet e Roazhon Noe-la Olier hag Alan al Louarn. Hor e'holonekañ hetoù a eurvad.

GANEDIGEZH

Mikael, Gwenn hag Even Kerlann a zo laouen o kemenn deoe'h ez eo ganet e Pariz o e'hoar vihan Koulnig d'an 12 a viz C'hwevrer 1947.

D'HOE C'HOUMMANNTIDI

Darn eus hor mignoned o deus paeet o adkourant kerkent ha degemeret ganto an nivereenn diwezhañ. Darn all n'o deus ket graet. Ur chekenn a lakaomp dezho en nivereenn-mañ. An nivereenn-mañ a dalvez evit nivereenn 4 Kened.

PROFOU

Setu roll ar profoù hon eus bet betek-hen :

Le Coz : 250 lur; A. Barbier : 250 lur; Tassel : 150 lur; Kele'h Keltiek ar Mañs : 50; Parrez ar Vretoned (Mañs) : 50 lur.

En holl 750 lur.

Bennozh Done dezho holl !